

Ficsor Mihály

AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE* EURÓPA SZABADALMI RENDSZERÉNEK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL

Az Európai Bizottság ez év márciusának végén jelentette meg az Európai Parlament és a Tanács részére készített közleményét arról, hogy Európa szabadalmi rendszerét miként, milyen irányokban kellene továbbfejleszteni.

1. Az előzményekhez tartozik, hogy az Európai Bizottság 2006. január 9-én konzultációt kezdeményezett – kérdőív formájában – az európai szabadalmi rendszer jövőjéről.¹ A Bizottság vitairatában felvetett kérdéseket – 2006. február 22-i ülésén – megtárgyalta az Európai Koordinációs Tárcaközi Bizottság (EKTB) szellemi tulajdonért felelős al csoportja. A kérdőívre 2515 válasz érkezett az Európai Bizottsághoz, Magyarországról 11 beadványt kaptak, köztük a Magyar Szabadalmi Hivatalét² is. A Bizottság kezdeményezésére az Európai Parlament is külön állásfoglalással reagált.³ A kérdőívre adott válaszok előzetes feldolgozása és értékelése⁴ alapján az Európai Bizottság nyilvános meghallgatást tartott 2006. július 12-én. A közlemény e konzultációs folyamat⁵ eredményeire építve vázolja fel az európai szabadalmi rendszer továbbfejlesztésének lehetséges irányait.

2. A Bizottság megítélése szerint sürgetően szükséges, hogy egyszerű, költséghatékony és jó minőségű „one-stop-shop”⁶ szabadalmi rendszer épüljön ki Európában mind a szabadalmi bejelentések vizsgálatára és a szabadalmak megadására, mind pedig a szabadalom megadása után induló eljárásokra, köztük különösképpen a szabadalmi perekre. Erre szükség van

* A Bizottság közleménye az Európai Parlament és a Tanács részére – A szabadalmi rendszer továbbfejlesztése Európában; Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – Enhancing the patent system in Europe, COM(2007) 29-03-07; a közlemény a következő címen érhető el: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2007/com2007_0165en01.pdf; továbbá megtekinthető az MSZH honlapján is: <http://www.mszh.hu>.

¹ European Commission, Internal Market and Services DG, Questionnaire on the patent system in Europe, Brussels, 09/01/06; http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/patent/consultation_en.htm

² Replies of the Hungarian Patent Office to the European Commission's Questionnaire on the patent system in Europe, 31/03/06; http://www.hpo.hu/English/hirek_200605221018_1.htm

³ Future action in the field of patents, European Parliament resolution on future patent policy in Europe, P6_TA(2006)0416. Figyelemre méltó, hogy az állásfoglalás A. pontja szerint „the deficiencies of the Community patent proposals are unlikely to be resolved in the foreseeable future”.

⁴ Future Patent Policy in Europe, Public Hearing – 12 July 2006, Preliminary findings: issues for debate; http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/patent/hearing_en.htm

⁵ További információk a konzultációról és annak eredményeiről: http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/patent/consultation_en.htm; l. még: Ficsor Mihály: Nyilvános meghallgatás Európa jövőbeli szabadalmi politikájáról. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf., 4. sz., 2006. augusztus, p. 249–257.

⁶ Nem világos, ezen mit ért a közlemény, ezért használjuk az angol eredetiben található kifejezést.

ahhoz, hogy a szabadalmak – összhangban az ún. Lisszaboni Stratégiával – valóban előmozdítsák az innovációt, és ezáltal javítsák Európa versenyképességét. A közlemény adatai szerint ugyanis az Európai Unió az USA-hoz és Japánhoz képest lemaradt a szabadalmazásban. A szabadalmazási költségek pedig jóval magasabbak Európában, mint az említett két országban.⁷

A közleményből az tűnik ki, hogy a Bizottság rövid távon egy integrált európai szabadalmi bíraskodási rendszer létrehozására kíván összpontosítani, ezt tartja a legfontosabb és leginkább sürgető feladatnak. A közösségi szabadalom ügye csak ezt követően, legfeljebb középtávon kerülne újból napirendre.

3. A közösségi szabadalomról 2003-ban létrejött közös politikai megközelítést⁸ a Bizottság – hivatkozva a konzultáció eredményeire is – kritikusan ítéli meg. Az említett megközelítésben előirányzott bíraskodási rendszert⁹ az érintettek túlzottan központosítottak találták. A fordítási követelményt – nevezetesen, hogy a közösségi szabadalom igénypontjait az EU összes hivatalos nyelvére le kellett volna fordítani a szabadalom érvényességéhez – több oldalról is súlyos bírálat érte: egyes vélemények ezt túlzottan terhesnek és költségesnek ítélték, míg volt, aki ezt kevesellte, és a teljes szabadalmi leírás fordításának megkövetelését szorgalmazta volna a jogbiztonság, a diszkriminációmentesség és a szabadalmak információs funkciójának betöltése érdekében. A Bizottság szerint tovább kell vizsgálandni, és tovább kell keresni a kompromisszumos megoldást e témakörben, összeegyeztetve a jogbiztonság és a költségcsökkentés szempontjait.

4. A szabadalmakkal – különösen az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) által megadott európai szabadalmakkal – kapcsolatos bíraskodás helyzete a közlemény szerint¹⁰ több okból sem kielégítő jelenleg Európában. Mivel a központosított eljárásban megadott európai szabadalom a megadást követően lényegében az érintett tagállamokban „önálló életet élő” nemzeti szabadalmakra bomlik szét, a jogérvényesítés, a jogviták rendezése is csak tagállamként, külön-külön lehetséges (*multiple litigation*). A Bizottság szerint ez egyfelől költsé-

⁷ L. a közlemény 2–3. oldalát és I. mellékletét.

⁸ 7159/03 PI 24, Brussels, 7 March 2003; a Bizottság eredeti javaslata: Proposal for a Council Regulation on the Community patent, COM(2000) 412 final, 2000/0177(CNS), Brussels, 1 August 2000

⁹ Proposal for a Council Decision establishing the Community Patent Court and concerning appeals before the Court of First Instance, COM(2003) 828 final, Brussels, 23.12.2003; Proposal for a Council Decision conferring jurisdiction on the Court of Justice in disputes relating to the Community patent, COM(2003) 827 final, Brussels, 23.12.2003; l. még az ESZH honlapján a következő „site”-ot: „Community patent”; <http://www.epo.org/patents/law/legislative-initiatives/community-patent.html>

¹⁰ L. különösen a közlemény 5–8. oldalát és IV. mellékletét. L. továbbá az Európai Szabadalmi Szervezet következő dokumentumát: Assessment of the impact of the European patent litigation agreement (EPLA) on litigation of European patents (<http://www.epo.org/patents/law/legislative-initiatives/epla/assessment.html>); l. az ESZH honlapján a következő „site”-ot: „Litigation of European patents”; <http://www.epo.org/patents/law/legislative-initiatives/epla.html>

ges, még hozzá annyira, hogy – főként a KKV-k számára – gyakorlatilag elértéktelenítheti a szabadalmakat, másfelől pedig aláássa a jogbiztonságot, mivel a különböző felkészültségű és különböző eljárási rendben működő nemzeti bíróságok eltérően értelmezik még az Európai Szabadalmi Egyezményvel (az ESZE-vel) – részlegesen – harmonizált szabadalmi anyagi jogot is. Emellett nehézségekbe ütközik a szabadalombitorlástól eltolt határozatok hatályának több tagállam területére való kiterjesztése (az ún. *cross-border injunctions* elrendelése és végrehajtása) is.

A Bizottság szerint konszenzus körvonalazódik abban, hogy a szabadalmakkal kapcsolatos jövőbeli európai bíraskodási rendszernek a következő alapkövetelményeket kell kielégítenie: a szabadalmak érvényességével és bitorlásával kapcsolatos jogvitákat hatékonyan és alacsony költséggel kell rendeznie, a bíróság összetételének és eljárási szabályzatának tükröznie kell a multinacionális jelleget, viszont biztosítani kell, hogy ez ne vezessen a szabadalmi rendszer igénybevevőitől történő eltávolodáshoz (azaz fenn kell tartani az ún. „proximity”-t). A közlemény áttekinti az európai (illetve közösségi) szabadalmi bíraskodásra kidolgozott két különböző modellt (amelyek között jelenleg élesen megoszlanak a tagállami álláspontok): az Európai Szabadalmi Bíraskodási Megállapodásnak (az EPLA-nak) az Európai Szabadalmi Szervezetben (az ESZSZ-ben) kidolgozott tervezetét¹¹ és a Franciaországtól származó azon javaslatot,¹² amelynek értelmében közösségi bíróságok járnának el mind az európai, mind pedig a jövőbeli közösségi szabadalmakkal kapcsolatos jogvitákban. A Bizottság e két modell egyes elemeit ötvöző kompromisszumos megoldásra is javaslatot tesz a közleményben.

5. A közlemény a szabadalmi rendszer problémáinak átfogó kezelése érdekében egyéb témákra is kitér. Kiegészítő, támogató intézkedéseket szorgalmaz a következő területeken: a szabadalmak minősége, a szabadalmi eljárások költségei és időigénye; a KKV-k szabadalmi tevékenységének külön támogatása; a tudástranszfer előmozdítása – egyebek mellett – a szellemi tulajdon eszköztárával;¹³ a szabadalmi jogok érvényesítése, kikényszerítése (alternatív vitarendezés biztosítása szabadalmi jogviták esetére, nemzetközi összefüggések). A közlemény utal továbbá arra, hogy az Európai Tanács 2006. decemberben és 2007. már-

¹¹ EPLA: European Patent Litigation Agreement; Draft Agreement on the establishment of a European patent litigation system, WPL/10/05, Munich, 07.12.2005; ([http://webserv.epo.org/projects/babylon/eponet.nsf/0/F4CF2F6008160AB4C125723D004B0707/\\$File/latest_draft_en.pdf](http://webserv.epo.org/projects/babylon/eponet.nsf/0/F4CF2F6008160AB4C125723D004B0707/$File/latest_draft_en.pdf)); l. az ESZH honlapján a következő „site”-ot: „Litigation of European patents”; <http://www.epo.org/patents/law/legislative-initiatives/epl.html>

¹² A Community judge for the European Patent; a Tanács Főtitkársága által e-mailen 2006. október 24-én szétküldött francia javaslat

¹³ E tárgyban a Bizottság külön közleményt adott ki: Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Improving knowledge transfer between research institutions and industry across Europe: embracing open innovation – Implementing the Lisbon agenda – {SEC(2007)449} Brussels, 4.4.2007, COM(2007) 182 final

ciusban elfogadott következtetéseivel¹⁴ összhangban a Bizottság 2008 elején előterjeszti közleményét az átfogó szellemi tulajdon-védelmi stratégiáról (*comprehensive IPR Strategy Communication*).

6. Ennek az írásnak meghaladná a kereteit, ha az Európai Bizottság közleményében felvetett valamennyi kérdés részletes elemzésére vállalkoznánk. A következőkben ezért csupán két témáról lesz szó valamelyest bővebben. Mindkettő a jelenlegi európai szabadalmi rendszer tényleges működésével és a mai jogi keretek között történő továbbfejlesztésével kapcsolatos. Valójában egyik sem sorolható az Európai Közösség hatáskörébe, közvetve mégis mindkettő a közleményben vázolt alapvető – közösségi szintű – kezdeményezések (közösségi szabadalom; szupranacionális bírászkodás) háttéréhez tartozik, amit az is jelez, hogy a Bizottság is kitér e témákra a közleményben.

7. Az ESZSZ-ben új – az EU jövőbeli szabadalmi politikáját is befolyásoló – fejlődési irányt jelölt ki az ún. stratégiai vita. E vita 2004-ben kezdődött, de témája valójában „örökzöldnek” tekinthető: a központosítás *versus* decentralizáció (avagy hálózatban való együttműködés) konfliktusa kezdettől fogva végigkísérte az európai szabadalmi rendszer fejlődését. A vita néhány évvel ezelőtti feléledéséhez elsősorban a következő körülmények vezettek el:

- megváltoztak a szabadalmi kutatás technikai feltételei (megszűnt a papíralapú dokumentációhoz és így a helyhez – ez esetben az ESZH székhelyéhez, illetve részlegeinek működési helyéhez – való kötöttség);
- számottevő jogi, joggyakorlati és technikai-infrastrukturális harmonizáció valósult meg a tagállamok között az európai szabadalmi rendszeren belül;
- kiütköztek az ESZH – mennyiségi és minőségi – működési zavarai (növekvő ügyhátrálék és átfutási idő, az európai szabadalmak minőségének egyre erősebb kritikája a közvélemény, az érintett társadalmi szervezetek és az európai politikai fórumok részéről);
- e zavarokból is kitűnt: az európai szabadalmi rendszer központosítása elérte határait;
- az ESZE szerződő államainak száma ugrásszerűen gyarapodott, néhány év alatt gyakorlatilag megduplázódott, és ezzel az európai szabadalmi rendszer területe is nagymértékben kiterjedt;
- új hangsúlyok jelentek meg az európai és a nemzeti innovációs, illetve versenyképességi politikákban, felértékelve mind a szabadalmak gazdaságpolitikai jelentőségét, mind pedig a nemzeti iparjogvédelmi infrastruktúrának az innováció és a versenyképesség előmozdításában, valamint a KKV-k támogatásában betöltött szerepét.

¹⁴ Presidency Conclusions of the Brussels European Council (14/15 December 2006), point 29; http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/csm_Data/docs/pressData/en/ec/92202.pdf; Presidency Conclusions of the Brussels European Council (8/9 March 2007), point 13; http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/csm_Data/docs/pressData/en/ec/93135.pdf; ez utóbbi a következőképpen fogalmaz: „It [the European Council] ... invites the Commission ... as a matter of priority, to put forward its intellectual property rights (IPR) and patent strategies.”

A stratégiai vitát közvetlenül két konkrét fejlemény váltotta ki: egyrészt az, hogy a finn hivatal 2003 őszen – elsőként a tagállami hivatalok közül az ESZSZ megalakulása óta – PCT-hatóságként (nemzetközi kutatási és elővizsgálati szervként) ismertette el magát¹⁵ a Szellemi Tulajdon Világszervezetében (a WIPO-ban), és ezzel összefüggésben a többi európai PCT-hatósággal azonos elbánást igényelt az ESZE 157. cikkének (3) bekezdése alapján;¹⁶ másrészt pedig az, hogy a PCT Végrehajtási Szabályzatának 2004. január 1-jén hatályba lépett módosítása – a nemzetközi kutatási jelentést kiegészítő, a találmány szabadalmazhatóságára vonatkozó előzetes vélemény (az ún. írásos vélemény) bevezetése¹⁷ – kapcsán az ESZH elnöke hatáskörét túllépve, az igazgatótanács felhatalmazása és egyetértése nélkül, egyoldalúan tett nyilatkozatot¹⁸ a WIPO irányában az európai nemzeti PCT-hatóságok rovására, megsértve az ESZSZ és az érintett tagállamok közötti nemzetközi szerződés (az ún. *Partnership Agreement*) szabályait is.¹⁹

Az így kialakuló – egyre szélesedő tárgykörű – stratégiai vita tétje idővel nem kevesebb lett, mint:

- a tagállamok és a nemzeti szabadalmi politikák tényleges egyenjogúságának és egyenrangúságának biztosítása,
- az ESZSZ demokratikus legitimitációjának és a szerződő államok képviselőiből álló igazgatótanács irányító szerepének helyreállítása, sőt, megerősítése,
- a hatékonyság és a minőség javítása az európai szabadalmi rendszer egészén belül, valamint
- az arról való stratégiai döntés, hogy az európai szabadalmi rendszer a további központosítás vagy a hálózattá történő szerveződés felé haladjon-e.²⁰

A vita összességében a nemzeti iparjogvédelmi infrastruktúra működtetéséhez és a helyi ipar kiszolgálásához szükséges szakértelem megtartását, sőt, erősítését célozta annak a központi szerepnek a megőrzése mellett, amelyet a – javítandó hatékonyságú – ESZH tölt be

¹⁵ Az ESZE-hez kapcsolódó – az európai szabadalmi rendszer központosításáról és annak bevezetéséről szóló – jegyzőkönyv III. szakaszának (1) bekezdése szerint erre a finn hivatalnak minden joga megvolt: az ESZE-ben részes bármely olyan állam központi iparjogvédelmi hatósága ugyanis, amelynek hivatalos nyelve nem az ESZH valamely hivatalos nyelve, jogosult arra, hogy a PCT szerinti nemzetközi kutatási, illetve elővizsgálati szervként működjön. A finn lépés érdekességét az adta, hogy a 2002. július 1-jétől kezdődően csatlakozó országok esetében a csatlakozásra való meghívás feltételeként az igazgatótanács egy olyan egyoldalú nyilatkozat megtételét követelte meg, hogy az érintett állam központi iparjogvédelmi hatósága nem fog élni a központosításról szóló jegyzőkönyvben biztosított e joggal. Magyarországnak is tennie kellett ilyen – kétes érvényességű és nemzetközi jogi relevanciájú – nyilatkozatot.

¹⁶ Az ESZE 157. cikkének (2) bekezdése szerint – hacsak az igazgatótanács másként nem határoz e cikk (3) bekezdése alapján – valamennyi nemzetközi bejelentéshez kiegészítő európai kutatási jelentést kell készíteni, és a bejelentőnek kutatási díjat is kell fizetnie az ún. nemzeti (regionális) díj megfizetésével egyidejűleg. E cikk (3) bekezdése szerint az igazgatótanács azonban határozhat arról, hogy milyen feltételek szerint és milyen mértékben mellőzhető a kiegészítő európai kutatási jelentés, illetve mérsékelhető a kutatási díj.

¹⁷ L. a PCT VSZ 43bis szabályának (1) bekezdését.

¹⁸ L. a PCT VSZ 66. szabálya (1bis) bekezdésének b) pontját.

¹⁹ A stratégiai vita dokumentumai megtekinthetők az ESZH honlapján (<http://www.epo.org/about-us/epo/consultation-processes/strategy-debate/documentation.html>); e témát illetően l. különösen a következő dokumentumokat: CA/61/0-5, CA/5/06.

²⁰ L. különösen a következő dokumentumokat: CA/94/05, CA/128/05, CA/5/06, CA/63/06.

az európai szabadalmak megadására irányuló eljárásban. Abban kezdettől fogva egyetértés volt, hogy mindez nem szolgálhat mást, mint az európai ipar versenyképességének fokozását és az innováció ösztönzését.

A stratégiai vitát az ESZSZ igazgatótanácsának 2006. júniusi ülésén az Európai Szabadalmi Hálózat (*European Patent Network*) létrehozásáról hozott határozat²¹ zárta le. A határozat szerint

- meg kellett kezdeni a nemzeti hivatalok kutatási eredményeinek az ESZH előtti eljárásokban történő felhasználására való felkészülést (*utilisation*);²²
- külön munkacsoportban kellett kidolgozni az európai minőségirányítási rendszert²³ a szabadalmi hatósági kutatásra és vizsgálatra;
- az ESZH nem hatósági természetű kutatási és egyéb feladatait átvevő és új szolgáltatásokat is kínáló konzorciumot kellett létrehozni az EPN keretein belül az érdekelt nemzeti hivatalok részvételével (*user support activities*);²⁴
- az ESZH és a nemzeti hivatalok közötti technikai együttműködést új alapokra kellett helyezni az ún. partnerségi koncepció mentén;²⁵
- át kellett tekinteni az ESZH középtávon várható munkaterhét, megvizsgálva annak lehetőségét, hogy az ESZH mely érdemi – különösen kutatási – feladatai szervezhetőek ki az erre vállalkozó nemzeti hivatalokhoz (*workload study*).²⁶

Az EPN-ről szóló határozat végrehajtása azóta megkezdődött: az igazgatótanács elfogadta (ez év márciusában) az európai minőségirányítási rendszer alapját képező szabványt,²⁷ és jóváhagyta (tavaly októberben) az új technikai együttműködési politikát is.²⁸ A „*utilisation pilot project*” is ütemesen halad, csupán a „*user support*” és a „*workload study*” témájában tapasztalhatók kisebb fennakadások, késedelmek. Összességében erről a munkáról a Bizottság közleménye is elismeréssel szól.²⁹ A hazai ipar versenyképességének, innovációs potenciáljának és iparjogvédelmi pozícióinak javítását elősegítheti az európai szabadalmi rendszer hálózatos modelljének elfogadása és az EPN-ről hozott döntések mielőbbi teljes végrehajtása.

8. Az Európai Bizottság közleménye rávilágít az európai szabadalmi rendszer két leginkább aggasztó zavarára: az ESZH előtti átfutási idő hosszára és az európai szabadalmak esetenként aggályos minőségére.

²¹ CA/D 7/06, Decision of the Administrative Council, of 30 June 2006 approving the five elements of the European Patent Network. L. még: CA/120/06

²² CA/121/06

²³ CA/122/06

²⁴ CA/123/06

²⁵ CA/124/06, átdolgozott változata: CA/46/06

²⁶ CA/125/06

²⁷ CA/57/07

²⁸ CA/185/06

²⁹ L. a közlemény 12. oldalát

Ismeretes, hogy az 1999 júniusában Párizsban megtartott kormányközi konferencia³⁰ előírta: az európai szabadalmi bejelentések időtartamát csökkenteni kell, hogy az ESZH előtti szabadalomengedélyezési eljárás átlagos időtartama, „átfutási ideje” ne haladja meg a három évet. A szabadalmi bejelentéssel ugyanis függő jogi helyzet, vagyis jogbizonytalanság alakul ki, amely csak a bejelentés elutasításával vagy a szabadalom megadásával rendeződik. Ez nemcsak a bejelentő számára hátrányos (hiszen a szabadalom megadása tárgyában megszülető hatósági döntésig nem tudhatja, hogy az adott műszaki megoldás üzleti hasznosításához az oltalomból eredő kizárólagos pozícióban foghat-e hozzá), hanem a bejelentő versenytársainak is, akik az említett átfutási idő alatt nem tudhatják, az adott műszaki megoldást oltalom alá helyezik-e, vagy az a közkinccs körébe sorolódik, és ilyenként szabadon hasznosítható-e. A gyorsan fejlődő csúcstechnológiai ágazatokban pedig az okozhat gondot, hogy a bejelentés tárgyát képező műszaki megoldás hamarabb elavulhat (mind technikai értelemben, mind a piaci értékesíthetőség szempontjából), mintsem a szabadalom megadásáról a hatósági döntés megszületne. A hosszú ideig tartó függő jogi helyzet a KKV-k számára különösen hátrányos, hiszen akadályozhatja, de legalábbis késleltetheti a piacra lépésüket, illetve a hasznosításhoz szükséges pénzügyi feltételek megteremtését.

Az ESZH mindezek ellenére a párizsi diplomáciai értekezlet óta eltelt években képtelen volt az átfutási idő lényeges csökkentésére, sőt, a Párizsban megjelölt hároméves átfutási időt mind ez idáig meg sem közelítette. Az európai szabadalom megadásáig tartó átlagos átfutási idő 2005-ben még mindig 45,3 hónap volt, és csupán az ügyek egynegyedében fejeződött be három éven belül az eljárás az ESZH előtt.³¹ Ráadásul az átfutási idő – jelentéktelen mértékű – rövidülése eddig többnyire csupán az eljárás szabályaiban végrehajtott módosításoknak volt köszönhető, és nem az ESZH hatósági munkájának hatékonyságában bekövetkező számottevő és tényleges javulásnak.

Az átfutási idő sajátos jogi-pénzügyi hátterét az adja az ESZH esetében, hogy az ESZE 39., 86. és 141. cikkeiből következően az ESZH az európai szabadalom megadásának évéig fizetett fenntartási díjakat tarthatja meg egészében, ezt követően csak a tagállamok nemzeti hivatalainál lerótt fenntartási díjak feléhez jut hozzá. Ebből és az ESZH eljárásaiban fizetendő egyéb díjak rendszeréből adódóan ma az ESZH anyagilag, bevételi szempontból inkább az eljárás elhúzásában, mint mielőbbi befejezésében érdekelt. Ezért lehet indokolt, hogy a díjpolitika felülvizsgálatával az ESZH-t az átfutási idő erőteljesebb csökkentésére szorítsuk rá megfelelő anyagi ösztönzők bevezetésével.

A szabadalmak – és különösen az európai szabadalmak – minőségéről napjainkban folyó viták valójában két (egymástól természetesen nem független) kérdés körül forognak.

³⁰ European Patent Organisation – Intergovernmental conference of the member states of the European Patent Organisation on the reform of the patent system in Europe, Paris, 24 and 25 June 1999, OJ EPO 1999, p. 545–553.

³¹ European Patent Office, Annual Report 2005, l.: <http://www.epo.org/about-us/office/annual-reports/2005/business-report/patent-process.html>. A 2006. évre vonatkozó előzetes adatok szerint tavaly az átfutási idő 44,3 hónap volt, és az ügyek 27%-ában fejeződött be az eljárás három éven belül.

Az Európában működő szabadalmi hivatalok által végzett hatósági tevékenység minőségének egyik vetülete nem más, mint az e tevékenységre vonatkozó minőségi követelmények rögzítése és az EPN keretein belül történő együttműködéshez szükségesnek ítélt európai minőségirányítási rendszer kiépítése. A szabadalmak, illetve a szabadalmi eljárások e minőségi kérdéseire adott válasznak tekinthető, hogy az ESZSZ igazgatótanácsa – ez év márciusi ülésén – határozott az Európai Minőségirányítási Rendszer és az annak alapjául szolgáló szabvány bevezetéséről³² (l. a 7. pontot).

A szabadalmak minőségével kapcsolatos másik kérdés abban jelölhető meg, hogy az ESZH (és számos más nagy szabadalmi hivatal) a találmány szabadalmazhatóságához megkövetelt egyes feltételek teljesítését nem követeli meg, illetve nem vizsgálja kellő szigorral és következetességgel. E feltételek közül az egyik – kétségtől eltekintve a legvitatottabb – az ún. feltalálói tevékenység avagy feltalálói lépés (más terminológiával: nem nyilvánvalóság) követelménye.³³ Az elmúlt években az oltalmazhatósághoz megkívánt feltalálói tevékenység küszöbét – a szabadalmazhatósághoz megkövetelt alkotói teljesítmény szintjét – egyre alacsonyabbra szállították le. Ebből számos zavar és diszfunkcionális jelenség adódik a szabadalmi rendszerben: mindenekelőtt kétséges, hogy e joggyakorlat valóban ösztönzi és támogatja-e az innovációt, és nem válik-e inkább annak fékezőjévé; emelkedik a nem hasznosított, csupán mások üzleti tevékenységét akadályozó szabadalmak száma és aránya; a szabadalmak infálódása és a szabadalmi portfóliók kialakulása a nagyvállalatokat juttatja újabb – indokolatlan – előnyökhöz a KKV-khoz képest, erősítve a meglévő monopolhelyzeteket, illetve lehetővé téve az üzleti nyomásgyakorlás kétes jogszerűségű módszereit is. Hasonló problémák adódnak abból is, ha a technika egyes új területein az „úttörő” találmányokra túlzottan széles oltalmi körrel adnak szabadalmat,³⁴ hiszen ez egy egész új iparág további fejlődését gátolhatja, valamint abból is, ha nem biztosítják a szabadalmi hatóságok, hogy a bejelentők a köz számára valóban tárják fel a találmányt.³⁵ Ez utóbbi ugyanis része a szabadalmi rendszer társadalmi-gazdasági legitimációjának (kizárólagos jog csak a megoldásnak a köz számára való megismerhetővé tétele, azaz „feltárás” ellenében jár), továbbá alapfeltétele annak, hogy a szabadalom betölthesse műszaki-információs rendeltetését. A számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságára vonatkozó irányelvjavaslatról³⁶ lefolytatott viták pedig azokra a – nem minden alap nélküli – aggályokra is rávilágítottak, amelyek

³² CA/57/07

³³ Az ESZE 52. cikkének (1) bekezdése értelmében európai szabadalmat kell adni minden új, feltalálói tevékenységen alapuló és iparilag alkalmazható találmányra. (Az angol szöveg használja az „*inventive step*” kifejezést. A „*non-obviousness*” pedig – egyebek között – az USA szabadalmi jogának terminológiája.) Az ESZE 56. cikke szerint a találmányt akkor kell feltalálói tevékenységen alapulónak tekinteni, ha az a technika állásához képest szakember számára nem nyilvánvaló. L. az Szt. azonos tartalmú rendelkezéseit is: az Szt. 1. §-ának (1) bekezdését és 4. §-át.

³⁴ L. az ESZE 69. cikkét és az értelmezéséről szóló jegyzőkönyvet, valamint az Szt. 24. §-át.

³⁵ L. az ESZE 83. cikkét, 100. cikkének *b*) pontját és 138. cikke (1) bekezdésének *b*) pontját, valamint az Szt. 60. §-át és 42. §-a (1) bekezdésének *b*) pontját.

³⁶ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the patentability of computer-implemented inventions, Brussels, 20. 02. 2002, COM (2002) 92 final, 2002/0047 (COD); az irányelvjavaslatot – pontosabban a Tanács arra vonatkozó közös álláspontját – az Európai Parlament az együttdöntési eljárásban elutasította.

abból táplálkoztak, hogy az ESZH – különösen ezen a technikai területen – meglehetősen engedékeny és az oltalmazhatóságot kiterjesztő gyakorlatot alakított ki a szabadalmazhatósághoz szükséges műszaki jelleg³⁷ értelmezését illetően.

Az előzőekben ismertetett kedvezőtlen joggyakorlati tendenciák megfordításának számos nehézség állja útját. Az európai szabadalmi bejelentések elbírálásával kapcsolatban a végső szó az ESZH – lényegében bírói függetlenséggel működő – fellebbezési tanácsaié.³⁸ Az európai szabadalmak érvényességéről pedig végső soron a szerződő államok nemzeti bíróságai döntenek.³⁹ E független fórumok számára a tagállami képviselőkből álló igazgatótanács vagy annak bármely szakbizottsága nem adhat jogi kötőerővel rendelkező joggyakorlati iránymutatást, noha – politikai testületként – bizonyos elvárásokat, kívánalmakat természetesen megfogalmazhatna. A joggyakorlatban – a szabályozás megváltozása nélkül – bekövetkező radikális és hirtelen fordulat emellett rövid távon a kiszámíthatóságot és az ezzel járó jogbiztonságot veszélyeztethetné; a feltalálói tevékenység szintjének megemlése (és az egyéb szabadalmazhatósági követelmények szigorítása) a korábban megadott európai szabadalmak érvényességét is megkérdőjelezhetné. E körülmények egyértelműen amellet szólnak, hogy középtávon csak a szabályozás – az ESZE, a Végrehajtási Szabályzat és a nemzeti jogszabályok – módosításával igazítható ki megnyugtató módon a helytelennek tartott európai szabadalmi joggyakorlat. Ebben nyilván az is előrevívó lehetne, ha az Európai Bíróság mint az ESZH-től minden kétséget kizáró módon független bírói testület – erre vonatkozó közösségi jogalkotás eredményeként⁴⁰ – szintén hatáskört kapna a szabadalmazhatósági kritériumok értelmezésére. A szabályozás változtatásakor természetesen azt is mérlegelni kellene, hogy Európa csak bizonyos nemzetközi jogi határok között⁴¹ és a világszerte versenyképesség szempontjaira tekintettel határozható el egyoldalúan változtatásokat a szabadalmazhatósági követelmények kérdésében.

Az ESZSZ-ben e problémakör azzal került formálisan is napirendre, hogy a dán, a holland és a német delegáció – többek között magyar támogatással – 2005-ben politikai és szakmai vitát kezdeményezett róla.⁴² Az igazgatótanács felkérésére az ESZSZ Szabadalmi Jogi Bizottsága részletesen megtárgyalta az említett beadványt,⁴³ valamint az ESZH részéről arra adott választ⁴⁴ és az angol küldöttség kiegészítő jellegű előterjesztését.⁴⁵ E szakbizottság következtetései a következőkben foglalhatók össze:

³⁷ ESZE VSZ 27. és 29. szabály

³⁸ L. az ESZE 11. cikkének (3) és (4) bekezdését, 21–24. cikkét és hatodik részét (106–112. cikkét).

³⁹ Természetesen az ESZE 138. cikke figyelembevételével.

⁴⁰ A közlemény a konzultáció egyik tanulságaként ugyanakkor azt vonja le, hogy a szabadalmi anyagi jog közösségi jogszabállyal történő összehangolása jelenleg csupán elenyésző támogatást élvezne: „*There is however, for the time being, very little support for any (further) harmonisation of substantive patent law.*”; közlemény, p. 3.

⁴¹ Itt elsősorban a PCT-re és a WTO TRIPS-megállapodására (kihirdette: az 1998. évi IX. törvény), valamint a szabadalmi jog nemzetközi harmonizációjára irányuló – a WIPO-ban és azon kívül folytatott – tárgyalásokra kell gondolni.

⁴² CA/92/05

⁴³ L. a Szabadalmi Jogi Bizottság 2006. február 8-án tartott ülésének jegyzőkönyvét: CA/PL PV 28.

⁴⁴ CA/PL 5/06

⁴⁵ CA/PL 8/06

- a feltalálói lépéssel kapcsolatos joggyakorlatot érő jogos kritikát komolyan kell venni és fel kell dolgozni, e nélkül a szabadalmi rendszer iránti közbizalom nem állítható helyre;
- a jelenlegi szabályozás megfelelő, módosítása egyelőre nem időszerű;
- az európai szabadalmi bejelentésekkel kapcsolatos joggyakorlatot a fellebbezési tanácsok alakítják, ha csupán az ESZH változtatna joggyakorlatán, az aláásná a jogbiztonságot, és végső soron a kívánt eredményt sem hozná meg;
- mindazonáltal szükség van arra, hogy megfelelően alakítsák az ESZH elbírálóinak szemléletét, fokozzák az említett kritikák iránti fogékonyságukat, továbbá hogy az ESZH-n belüli minőségbiztosítási rendszer hatékonyságát javítsák.⁴⁶

A szabadalmak „minőségével” kapcsolatos viták mindazonáltal várhatólag újraélednek annak hatására, hogy az Európai Bizottság közleménye e témát ismét a figyelem középpontjába helyezte.

⁴⁶ CA/PL PV 28, 17. pont: *The chairman summarised: critical remarks concerning inventive step had to be taken seriously. The discussion in the Committee showed that such remarks were being listened to and properly analysed. Public confidence in the patent system had to be preserved. The Organisation's messages had to be easily understandable so that they could reach the general public through the media. The existing legal framework was regarded as appropriate by the delegations and the Committee's general feeling was that no particular change to the applicable rules was called for. The UNICE and epi representatives had underlined that the Organisation was applying high standards. As the Office had already reminded the Committee, the case law of the boards of appeal had a decisive effect, shaping the Guidelines for Examination, not vice versa. A sudden and possibly unilateral change in the Office's legal practice would lead to an undesirable rise in the number of appeals and could undermine legal certainty. The delegations agreed, though, that examiners' awareness should be changed and perhaps even their habits and some felt that their consciousness of the sensitivity of "inventive step" had to be raised. Lastly, the Office could further improve the quality assurance mechanisms.*